

Çfarë ka të re në udhëzuesin e PRE-së (dhe si ta shfrytëzojmë atë maksimalisht)

Ekspertët e CEF-së

Shtator 2021

Financuar nga Bashkimi Evropian

Risitë në Udhëzuesin e PRE-së

1) Prezantimi në dy nivele i reformave strukturore

- reformat që adresojnë sfidat kryesore
- reforma të tjera që adresojnë sfidat në fushat e tjera

2) Një gamë më e gjerë e fushave të reformave

- janë shtuar katër fusha të reja
- ndryshime të vogla në përshkrimet e fushave ekzistuese

3) Tabelë shtesë (Aneks) për lidhjen e reformave me dokumentet strategjike dhe IPA-në

~~4) Tabelë shtesë (Aneks) për masat fiskale diskrecionale, përfshirë ato që lidhen me COVID~~

1) Struktura e re e Kapitullit 5

5.1 Informacione të përditësuara mbi tri pengesat kryesore për konkurrueshmërinë dhe rritjen ekonomike gjithëpërfshirëse dhe masat e ndërlidhura të reformës

- **Analiza që shpjegon tri pengesat/ sfidat kryesore strukturore**
  - Së paku një sfidë duhet të ketë të bëj me kapitalin njerëzor ose me politikat sociale
  - Një sfidë kryesore mund të ketë të bëj me një ose disa fusha të reformave të PRE-së
- **Reformat që adresojnë secilën nga tri sfidat kryesore**
  - Këto reforma pritet të reflektohen në procesin e buxhetimit, të shërbejnë si bazë kyçe për programimin e IPA-s dhe t'i japin formë dialogut të politikave me BE -në dhe aktorët e tjerë

5.2 Analiza e pengesave në fushat e tjera (që nuk mbulohen në 5.1.) dhe masat e ndërlidhura të reformës strukturore

- **Analiza e pengesave të tjera të rëndësishme** (në fushat që nuk janë përfshirë ndër sfidat kryesore)
- **Reformat që adresojnë disa nga pengesat e identifikuara**
  - Analiza duhet të mbulojë të gjitha fushat, por reformat mund të trajtojnë vetëm disa prej tyre

Sfidat kyçe

Sfida kyçe #1: Rritja e inovacionit dhe aftësive të të rinjve dhe të rriturve për të shtuar punësimin

- Improving institutional, financial and human capacities for research and innovation
- Increasing the quality and access to VET
- Improving the employability of the most vulnerable unemployed jobseekers especially those affected by COVID-19, through new and revised EPPs and employment services

Sfida kyçe #2: Rritja e mbulimit dhe përshtatshmërisë së mbrojtjes sociale dhe sigurimit shëndetësor për të zvogëluar pjesën e popullsisë në rrezik nga varfëria

- Increasing the coverage and adequacy of social protection supporting inclusive and sustainable growth
- Increasing access to health care

Sfida kyçe #3: Përmirësimi i mjedisit të biznesit dhe klimës së investimeve duke rritur mbështetjen e qeverisë dhe duke adresuar informalitetin

- Strengthening the fight against informality
- Developing a legal framework to support innovative start-ups
- Improving access to finance for SMEs
- Modernisation of retail payment instruments

2) Gama më e gjerë e fushave të reformës

I. Menaxhimi i financave publike

- E paraqitur sërish pasi nuk ishte mbuluar sa duhet në kapitullin fiskal

ii. Tranzicioni i gjelbër

- Prioritet i BE-së - transformimi i modelit të rritjes ekonomike; i prezantuar për herë të parë vitin e kaluar si prioritet ndërsektorial

iii. Transformimi digjital

- Prioritet i BE -së - transformimi i modelit të rritjes ekonomike; vitin e kaluar së bashku me kërkimin, zhvillimin dhe inovacionin

iv. Ambienti i biznesit dhe zvogëlimi i ekonomisë joformale

v. Kërkimi, zhvillimi dhe inovacioni

- ekonomia digjitale tani është një fushë e veçantë

vi. Reformat e integritimit ekonomik

vii. Reformat në tregun e punës

viii. Reformat në tregun e transportit

- vitin e kaluar tregjet e energjisë dhe transportit ishin një fushë e përbashkët

ix. Bujqësia, industria dhe shërbimet

x. Arsimi dhe aftësitë

xi. Punësimi dhe tregjet e punës

xii Mbrojtja dhe përfshirja sociale

xiii. Kujdesi shëndetësor

- rëndësia e kësaj fushe u kuptua gjatë krizës së COVID-19

Gjithsej 13 fusha - ose edhe 15, nëse i konsiderojmë bujqësinë, industrinë dhe shërbimet si fusha të ndara.

Si të identifikohen sfidat kryesore?

ANALIZONI PENGESAT

Pikënisjet:

- Pengesat kryesore në PRE 2021-23
- Vlerësimi i Komisionit për PRE 2021-2023 - pjesa mbi Sfidat kryesore strukturore dhe prioritetet e reformës'
- Konkluzionet e përbashkëta të Dialogut Ekonomik dhe Politikave të korrikut 2021 - udhëzimet e politikave specifike për vendin

PRIORITIZONI SFIDAT

- Pengesat kryesore janë ato që paraqesin sfidën më të madhe për konkurrueshmërinë, krijimin e vendeve të punës dhe përfshirjen shoqërore'
- Analiza ekzistuese e pengesave në PRE është shpesh tepër e gjerë dhe jo e fokusuar
- Reformat që adresojnë sfidat kryesore duhet të mbështeten me një përkushtim i fuqishëm politik për zbatim'
- Gjatë hartimit, sigurohuni që këto reforma të jenë të dizajnuara dhe prezantuara mirë, po ashtu të referuara edhe në kapitujt makroekonomikë dhe fiskalë

Si të strukturohet sek. 5.2 (reformat e tjera)?

Opsioni 1: Struktura tradicionale 'sipas fushave

5.2.1 Menaxhimi i financave publike

- pengesat dhe reformat në këtë fushë

5.2.2 Tranzicioni i gjelbër

- pengesat dhe reformat në këtë fushë

5.2.3 Transformimi digjital

- pengesat dhe reformat në këtë fushë

5.2.4 Ambienti i biznesit dhe zvogëlimi i ekonomisë joformale

- pengesat dhe reformat në këtë fushë

5.2.5 Kërkimi, zhvillimi dhe inovacioni

- pengesat dhe reformat në këtë fushë

5.2.6 Reformat e integritit ekonomik

- pengesat dhe reformat në këtë fushë

5.2.7 Reformat e tregut të energjisë

- pengesat dhe reformat në këtë fushë

5.2.8 Reformat e tregut të transportit

- pengesat dhe reformat në këtë fushë

5.2.9 Bujqësia, industria dhe shërbimet

- pengesat dhe reformat në këtë fushë

5.2.10 Edukimi dhe aftësitë

- pengesat dhe reformat në këtë fushë

5.2.11 Punësimi dhe tregjet e punës

- pengesat dhe reformat në këtë fushë

5.2.12 Mbrojtja dhe përfshirja sociale

- pengesat dhe reformat në këtë fushë

5.2.13 Kujdesi shëndetësor

- pengesat dhe reformat në këtë fushë

POR: Nuk ka ndonjë kërkesë

- për të pasur reformë në secilën fushë
- për të ndarë Kapitullin 5.2. në nën-seksione të veçanta për secilën fushë

Si të strukturohet sek. 5.2 (reformat e tjera)?

Opsioni 2: Grupimi i sfidave dhe fushave

Sfidat që lidhen me transformimin e modelit të rritjes ekonomike

Analiza: transformimi digjital, kërkimi dhe inovacioni, tranzicioni i gjelbër, tregjet e energjisë dhe transportit

Reformat që adresojnë disa nga sfidat e identifikuara

Sfidat që lidhen me konkurrueshmërinë ekonomike

Analiza: ambienti i biznesit, integrimi ekonomik, bujqësia, industria, shërbimet, menaxhimi i financave publike

Reformat që adresojnë disa nga sfidat e identifikuara

Sfidat që lidhen me kapitalin njerëzor dhe mirëqenien

Analiza: arsimi dhe aftësitë, tregu i punës dhe punësimi, mbrojtja dhe përfshirja shoqërore, kujdesi shëndetësor

Reformat që adresojnë disa nga sfidat e identifikuara

Ky është vetëm një sugjerim, një nga mundësitë e shumta - si 'ide për ta menduar'.
Do të siguronte një prezantim më të integruar të reformave në të gjitha fushat.

Si të strukturohet sek. 5.2 (reformat e tjera)?

Opsioni 3: Qasje e integruar - e përgjithshme

Analiza e integruar, horizontale e sfidave që nuk adresohen si sfida kryesore në 5.1.

Pse? Shumë sfida lidhen me disa fusha:

- mospërputhja e aftësive: punësimi, transformimi digjital, sektorët konkurrues ekonomikë
- furnizimi me energji: tranzicioni i gjelbër, integrimi ekonomik

Reformat që adresojnë disa nga sfidat e identifikuar

Pse? Shumë reforma lidhen me disa fusha:

- digjitalizimi i kujdesit shëndetësor, shërbimeve sociale
- modelet e ekonomisë qarkore për prodhimin industrial

Kjo është qasja që kërkon më së shumti përpjekje, por edhe më e integruara. Ajo ofron shumë mundësi për të kanalizuar tërësinë ekzistuese të reformave.

3) Tabela mbi lidhjet strategjike (Aneksi 2)

<i>Masa e reformës PRE 2021-2023</i>	<i>Sfidat kryesore strukturore (Vlerësimi I Komisionit për PRE 2020-2022</i>	<i>Udhëzuesi i politikave të PRE 2021</i>	<i>Paketa e Zgjerimit 2021</i>	<i>Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm 2020-2030</i>	<i>Marrëveshja e Gjellbër Evropiane/Agjend a e Gjellbër për Ballk. Perëndimor</i>	<i>Agjenda Digjitale Evropiane/Agjend a Digjitale për Ballkanin Perëndimor</i>	<i>Projektet e IPA III që mbështesin këtë reformë</i>
Masa X:	Në këtë rubrikë duhet të përmenden sfidat kryesore specifike nga Vlerësimi i PRE 2020-2022 të cilat synon t'i adresojë masa	Në këtë rubrikë duhet të tregohet nëse/si kjo reformë strukturore e adreson ndonjë Udhëzim të Politikave të PRE 2021	Në këtë rubrikë duhet të tregohet nëse/si masa e reformës adreson ndonjë rekomandim të politikave nga Paketa e Zgjerimit 2021	Në këtë rubrikë duhet të tregohet OZHQ-të përkatëse 2020-2030 dhe një përshkrim i shkurtër se si masa do të kontribuojë në arritjen e OZHQ-ve	Në këtë rubrikë duhet të tregohet nëse/si masa e reformës adreson objektivat e Marrëveshjes së Gjellbër Evropiane/Agjendës së Gjellbër për BP	Në këtë rubrikë duhet të tregohet nëse/si masa e reformës adreson objektivat e Agjendës Digjitale Evropiane/Agjendës Digjitale të BP-së	Në këtë rubrikë duhet të paraqitet lista e projekteve përkatëse të IPA III që mbështesin këtë masë të reformës. Përfshihet titulli, shuma dhe viti
Masa Y:							

Konkluzionet

Struktura e reformave me dy nivele

- zbaton prioritizim më të mirë
- vë fokusin në reformat kryesore në:
  - përkushtimin politik
  - Programimin e IPA
  - dialogun politik
- lejon më shumë fleksibilitet në prezantimet e reformave në fushat jo kryesore

Vini re se 5 reforma po ashtu duhet të referohen në **kapitullin makroekonomik** dhe në **kapitullin fiskal** të PRE-së.

Prezantimi i fushave të reja për tranzicionin e gjelbër dhe transformimin digjital

- përforcon lidhjen midis PRE-së dhe prioritetëve të BE-së
- megjithatë, lëvizja drejt një modeli të ri të rritjes [ekonomike] mbetet **orientim horizontal** mbështetës i PRE-së

Kalimi drejt modelit të **një ekonomie të qëndrueshme dhe gjithëpërfshirëse**, i mundësuar nga një përdorim më i gjerë i teknologjive digjitale dhe të pastra [...] një strategji e re e rritjes [ekonomike] e cila është **bazuar në tranzicionet e gjelbra dhe digjitale** [...] një mundësi për të **modernizuar modelet tradicionale industriale** dhe për të drejtuar investimet private dhe publike drejt **teknologjive inovative të gjelbra dhe një infrastrukture më të qëndrueshme dhe digjitale**"